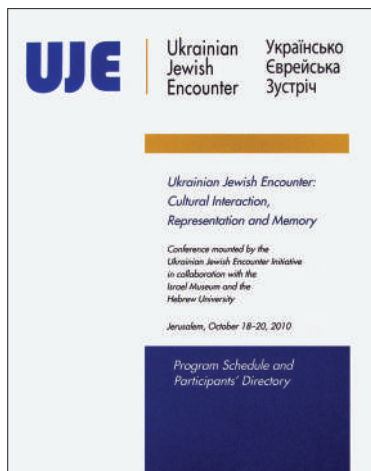

УКРАЇНСЬКО-ЄВРЕЙСЬКА ЗУСТРІЧ В ЄРУСАЛИМІ

Віта Сусак

1. Українсько-єврейська зустріч.
Програма конференції та
інформація про учасників.
Єрусалим, жовтень 2010

Науково-практична конференція «Українсько-єврейська зустріч: культурна співпраця, репрезентація і пам'ять» відбулася в Єрусалимі 18 — 20 жовтня 2010 р. Конференція була організована «Ініціативою Українсько-єврейської зустрічі» (Ukrainian Jewish Encounter Initiative) спільно з Музеєм Ізраїлю та Єврейським університетом в Єрусалимі.

«Українсько-єврейська зустріч» — міжнародне об'єднання, що виникло в Канаді у 2008 р., поєднавши вихідців з України — спадкоємців єврейської та християнської культурних традицій. Це — приватна ініціатива, базована на переконанні, що «обидва народи збагатяться, якщо краще зрозуміють свій спільний та індивідуальний історичний досвід у всій його складності». Головою об'єднання і основним спонсором є відомий канадський підприємець Джеймс Тімерті (James C. Temerty).

Спів-директорами виступають Адріан Каратницький (Adrian Karatnycky), старший співробітник Атлантичної Ради США, дослідник демократичних процесів і прав людини на пострадянському просторі, та історик Алті Родал (Alti Rodal). За логістику та організаційну підготовку заходів відповідає Рая Шадурська (Raya Shadursky). «Українсько-єврейська зустріч» намагається залучити до діалогу і глибшого розуміння стосунків між двома народами вчених, громадських лідерів, митців з України, Ізраїлю та в діаспорах з огляду на історичне минуле та на перспективи розвитку цих стосунків у майбутньому. Об'єднання вже провело кілька заходів: у 2008 р. на базі університету Торонто відбулася конференція на тему «Стан українсько-єврейських академічних досліджень»; у червні 2009 р. в Зальцбурзі пройшла конференція «Українсько-єврейська історія та відносини від XVI ст. до 1921 р.»; в грудні 2009 р. в Оксфордширі темою для обговорення став «Міжвоєнний період: Голодомор та Великий терор 1930-х рр.».

2. Повернення з Віфлеєму: Д.Горбачов, В.Сусак, С.Дяк, Г.Касьянов, М.Маринovich, Р.Чмелик

3. Єврейський університет в Єрусалимі. Олександра Гнатюк, Ярослав Грицак, Шимон Редліх

4. Яд Вашем. Георгій Касьянов, Сергій Тримбач, Дмитро Горбачов

5. Яд Вашем. Олександра Гнатюк (РП) біля стіни з іменами Праведників Світу, де викарбуване ім'я її бабці Є.Левковської

Конференція в Єрусалимі в жовтні 2010 р. зібрала понад 50 науковців та громадських діячів з України, Ізраїлю, США, Канади, Польщі, Росії та Франції. Основна проблематика конференції була зосереджена на культурних взаєминах та взаємовпливах і згрупована за наступними напрямками:

1. Українсько-єврейська культурна співпраця та її результат в українському і єврейському релігійному мистецтві та архітектурі України;
2. Історичні та соціальні аспекти хасидизму в Україні;
3. Етнографічні експедиції, присвячені єврейській культурній спадщині на території України;

4. Українсько-єврейська взаємодія і взаємний вплив на мову, фольклор, літературу, мистецтво та кінематограф;

5. Перспективи діалогу і взаємного порозуміння щодо історичної пам'яті.

Розпочалася конференція в аудиторії музею Ізраїлю доповідями істориків-медієвістів професора П.Магочі (Торонто) та О.Кулика (Єрусалим) про найдавніші перетини євреїв і східних слов'ян у X — XV ст. Далі історики домінували ще на кількох секціях. С.Дяк (Львів) зупинилася на єврейському минулому Львова і його присутності у сучасному ландшафті міста; Г.Касьянов (Київ) торкнувся символіки і репрезентацій трагічних подій у Баб'єму Яру; М.Цариник (Торонто) розповів про щоденники А.Любченка. Привернула увагу доповідь Я.Грицака (Львів) про образ євреїв в рутенській/українській народній культурі і його теза, що варто відрізнити прояви погромного від програмного антисемітизму. Літературознавчий блок був представлений виступами В.Радущького (Єрусалим) про старозавітні парафрази і алюзії в поезії Т.Шевченка; І.Барталя (Єрусалим) про образи «українця» в їдиш та єврейській літературі; М.Шкандрія (Манітоба) про образи «єврея» в українській літературі.

Питання хасидизму в Україні висвітлювали Д.Ассаф (Тель Авів) та Е.Мухавська-Шнаппер, яка готує на 2012 р. виставку про хасидське життя і традиції в музеї Ізраїлю. Єврейські етнографічні експедиції в Україні з історичної перспективи і з досвіду останніх десятиліть аналізувалися вченими Б.Лукінім (Єрусалим), В.Димшицем (Петербург), Д.-Б.Керлером (США). В.Москович (Єрусалим) торкнувся українсько-їдишистських мовних контактів, Л.Шолохова (Нью Йорк) продемонструвала українські впливи на хасидську музику.

Кілька виступів було присвячено єврейським музейним збіркам: тим, що були створені ще до війни і що формуються зараз. Р.Чмелик (Львів) розповів про юдаїку у Львівському музеї етнографії та художніх промислів, про її презентації в Україні та закордоном за останні роки. Директор київського Центру досліджень історії та культури східноєвропейського єврейства Національного університету «Києво-Могилянська академія» Л.Фінберг повідомив про новостворені єврейські музеї в Одесі, Чернівцях, Києві та Дніпропетровську. А.Станковський (Варшава) представив майбутній Музей історії польських євреїв, що будується у столиці Польщі, і проект «Віртуальний штетл», який започатковано працівниками музею з включенням території сучасної України.

Виступ філософа К.Сігова (Київ), який зупинився на етичних аспектах філософії Е.Левінаса, мав особливе звучання в рамках цієї конференції. Тема сприйняття *іншого* була головною і у виступі О.Гнатюк, що торкав-

ся спогадів львів'ян часів Другої світової війни. До реінтеграції єврейської складової в історію і культуру Галичини закликав Т.Возняк (Львів), що він і намагається робити як головний редактор часопису «Ї». В стінах музею Ізраїлю звучали мудрі голоси відомих правозахисників, давніх приятелів М.Мариновича (Львів) та Й.Зісельса (Київ).

Акцент на культурних взаємовпливах обумовив участь у цій конференції поважних істориків мистецтва та архітектури. Генеалогію та прояви українсько-єврейських взаємовпливів у релігійному мистецтві та архітектурі простежували прихильники іконологічного підходу. І.Родов (Ізраїль) порівняв зображення Божого провидіння в християнському та єврейському мистецтві XVII — XVIII ст. на українських землях. Тема доповіді Б.Хаймовича (Єрусалим) стосувалася розписів синагог на території України у міжвоєнний період, і в першу чергу нещодавно відкритого унікального ансамблю розписів синагоги в с.Новоселиця біля Чернівців. Питання збереження цих розписів — консервації, чи перенесення до іншої синагоги в Чернівцях — стало однією з головних тем кулуарних дискусій та спеціального засідання. І.Сергеєва (Київ) навела приклади впливів українського орнаментального народного мистецтва на оздоблення пінкасім (записних книг єврейських громад), що зберігаються в бібліотеці ім. В. Вернадського. Т.Губка (США) проаналізував українські та єврейські впливи в архітектурі та розписах дерев'яних синагог XVI — XVIII ст. Колишній львів'янин, відомий дослідник архітектури С.Кравцов (Єрусалим) присвятив свій виступ світській споруді Єврейської лікарні у Львові (1898-1912), розглянувши її як приклад «єврейської» архітектури, збудованої «інтернаціональною» командою.

Кілька доповідей стосувалося початку XX ст. — періоду бурхливого розвитку і модернізації як єврейського так і українського мистецтва. Д.Горбачов (Київ) супроводив свій виступ «Вчителі та учні: українські авангардисти Екстер та Богомазов і київське середовище єврейських кубофутуристів (Епштейн, Шор, Шифрін, Рабинович, Лисицький), 1918-19120» багатим ілюстративним матеріалом. Також на візуальних аргументах — прикладах творів єврейських та українських митців базувалася доповідь В.Сусак (Львів) щодо паралелей у спробах творення «національних стилів» в українському та єврейському мистецтві в першій третині XX ст. Голова Спілки українських кінокритиків С.Тримбач (Київ) привернув увагу до мотивів єврейської міфології в творчості О.Довженка 1920-1940-х рр. і пожвавив академічне середовище, заакцентувавши на еротичності фільмів великого режисера.

Для учасників конференції була проведена екскурсія по залах музею Ізраїлю. Рут Аптер-Габріель, колишній куратор відділу рисунків та гравюр,

показала мистецтвознавцям взірці єврейського народного мистецтва, зібрані підчас етнографічних експедицій Ан-ського та графічні роботи художників Культур-Ліги зі збірки музею. Поеднання східноєвропейської єврейської та української музичних традицій лунало вечорами у виконанні двох музикантів з США — нащадка клейзмерів Майкла Альперта та віртуоза-бандуриста Юліана Китастого. Учасники конференції відвідали Меморіальний комплекс «Яд Вашем», а в останній день оглянули корпуси та територію Єврейського університету, звідки відкривається величний вид на Єрусалим. Було б неправдою сказати, що підчас цієї зустрічі вдалося уникнути гострих моментів стосовно болючого минулого. Але правдою було те, що учасники усвідомлювали свою відповідальність за майбутнє.

Більш детальну інформацію про цей форум можна знайти на сайтах: <http://ujeicontent.squarespace.com>, <http://muzejew.nxt.ru/New-Vstrecha-En.html>